

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Важливий пасажир у «Таврському експресі»

Зимовий ранок, п'ята година, Сирія. Уздовж платформи в місті Алеппо розтягнувся потяг, котрий у залізничних путівниках велично називався Таврським експресом. Він складався з кухні, вагона-ресторану, спального вагона та двох пасажирських вагонів місцевого сполучення.

Біля підніжки спального вагона стояв молодий французький лейтенант у розкішному однострої, бесідуючи з невисоким чоловіком, закутаним по самі вуха, у якого з-під одягу виднілися тільки частина червоного носа та кінчики закручених догори вусиків.

Було достобіса зимно, і хоча проваджати помітного незнайомця виявилось справою не з приємних, лейтенант Дюбоск мужньо виконував свій обов'язок. Із його рота линули вишукані фрази досконалою французькою. Хоча він, по суті, не розумів, що ж, власне, відбувалося. Так, лише чутки, як завше буває в таких випадках. Роздратування генерала ставало щоразу сильнішим. А тоді прибув цей чужинець-бельгієць, здається, із самої Англії. Минув тиждень, вельми напружений і дивний. І тоді дещо сталося. Один дуже відомий офіцер наклав на себе руки, інший пішов у відставку, і похмурі обличчя раптово втратили свою стурбованість, а деякі військові

обмеження було послаблено. А генерал, генерал того самого лейтенанта Дюбоска, аж наче помолодшав років на десять.

Дюбоск почув випадково частину розмови генерала з чужинцем. «Ви врятували нас, *mon cher*¹, — розчулено сказав генерал, його знамениті сиві вуса тремтіли. — Ви врятували честь французької армії, запобігли значному кровопролиттю! Чим я можу віддячити вам за те, що вислухали моє прохання? Подолали такий далекий шлях...»

На що чужинець (то був мсьє Еркюль Пуаро) гречно відповів: «Чи ж годен я забути, як ви колись врятували мені життя?» Генерал заперечив, мовляв, його заслуги перебільшені, а потім, згадавши Францію, Бельгію, славу, честь та інші споріднені речі, вони щиро обнялися, і на тім їхня бесіда скінчилась.

Що ж там усе-таки сталося, лейтенант Дюбоск так і не допетрав. Наразі він мав посадити мсьє Пуаро на Таврський експрес, і виконував це доручення старанно й завзято, як і належало молодому офіцерові з перспективою кар'єрного зростання.

— Сьогодні неділя, — сказав лейтенант Дюбоск. — У понеділок, тобто завтра ввечері, ви будете в Стамбулі.

Це він мовив уже не вперше. Такі повторення притаманні розмовам на платформі перед відправленням потяга.

¹ Мій дорогий (*фр.*).

— Саме так, — погодився Пуаро.

— Гадаю, ви маєте намір залишатися там на кілька днів?

— *Mais oui*¹. Я ще не був у Стамбулі. Було б шкода проминути його... *comme ça*². — Він клацнув пальцями, щоб висловити це чіткіше. — Немає потреби квапитися... Я залишуся там на кілька днів як турист.

— *La Sainte Sophie*³ — дуже красиве місце, — зауважив лейтенант Дюбоск, який ніколи його не бачив.

На платформу дмухнуло холодним вітром. Обоє чоловіків зіщулилися. Лейтенант Дюбоск нишком поглянув на годинник. За п'ять хвилин п'ята... Ще п'ять хвилин!

Збентежившись, що супутник міг помітити цей нетерплячий погляд, спробував відновити бесіду.

— У цю пору року небагато подорожують, — сказав він, кивнувши на вікна спального вагона.

— Саме так, — погодився Пуаро.

— Сподіватимемося, що у Таврських горах не замете.

— Таке трапляється?

— Іноді. Але не цього року.

— Тоді залишається сподіватися, — сказав мсьє Пуаро. — Новини погоди з Європи не вельми втішні.

— Навіть кепські. На Балканах повно снігу.

— Чув, що й у Німеччині також.

¹ Саме так (*фр.*).

² От-от (*фр.*).

³ Свята Софія (*фр.*). Ідеться про собор Святої Софії в Стамбулі.

— *Eh bien*¹, — швидко сказав лейтенант Дюбоск, щоб попередити ще одну паузу. — Завтра ввечері, о дев'ятнадцятій сорок, будете в Константинополі.

— Так, — сказав мсьє Пуаро й розпачливо продовжив: — *La Sainte Sophie*, кажуть, дуже гарна.

— Розкішна, повірте мені.

Над ними, у віконці одного зі спальних вагонів, відсунулися шторки й звідти визирнула молода жінка.

Мері Дебенгем майже не спала відтоді, як минулого четверга вирушила з Багдада. Ні в потягу до Кіркука, ні в кімнаті відпочинку в Мосулі, ні минулої ночі в потягу вона так і не виспалася. Утомившись лежати без сну в спекотній задусі купе, змусила себе встати й тепер виглядала з вікна.

Начебто Алеппо. Звісно ж, нічого цікавого. Просто довга, погано освітлена платформа, чути, як сперечаються араби. Під вікном двоє чоловіків розмовляють французькою. Один із них французький офіцер, а інший — невеликий чоловічок з величезними вусами. Вона ледь усміхнулася. Ніколи в житті вона не бачила когось настільки закутаного. Напевно, надворі дуже холодно. Ось чому в потягу так накочегарили. Вона спробувала відчинити вікно, але воно не піддавалося.

До чоловіків підійшов провідник спального вагона й повідомив їм, що потяг от-от рушить. Мсьє було б краще попрямувати у свій вагон. Маленький чоловічок

¹ Добре (фр.).

підняв свого капелюха. Оце-то голова, як справжнісіньке яйце! Попри свою стурбованість Мері Дебенгем розсміялася. Кумедний чоловічок. Із тих, кого ніколи не сприймаєш серйозно.

Лейтенант виголошував свою прощальну промову. Він підготував її заздалегідь і притримав до останньої хвилини. Чудові та дуже вишукані слова. Відмовляючись здаватися, мсьє Пуаро відповідав тим же.

— *Envoiture, Monsieur*¹, — втрутився провідник спального вагона.

Показуючи неприховане небажання їхати, мсьє Пуаро піднявся у потяг. Провідник попрямував за ним. Мсьє Пуаро помахав рукою. Лейтенант Дюбоск віддав честь. З пронизливим скреготом потяг повільно рушив.

— *Enfin!*² — пробурмотів мсьє Еркюль Пуаро.

— Бр-р-р-р, — сказав лейтенант Дюбоск, аж тепер зрозумівши, наскільки він замерз.

— *Voila, Monsieur*³. — Театральним жестом провідник показав Пуаро красу його спального вагона й акуратність складеного багажу. — Невеличку валізу мсьє я помістив сюди.

Його протягнута рука на щось натякала. Еркюль Пуаро вклав туди складену банкноту.

¹ По вагонах, мсьє (*фр.*).

² Нарешті (*фр.*).

³ От, мсьє (*фр.*).

— *Merci, Monsieur*¹. — Провідник заговорив швидко й діловито. — Квитки мсьє у мене. Також я попрошу ваш паспорт. Мсьє сходить у Стамбулі, так?

Пуаро кивнув.

— Здається, тепер люди подорожують неохоче? — запитав він.

— Ні, мсьє. У вагоні ще тільки двоє пасажирів. Обое англійці. Полковник з Індії та молода англійська леді з Багдада. Мсьє щось потрібно?

Мсьє замовив пляшку мінеральної води «Пер'є».

П'ята година ранку — незручний час для початку поїздки потягом. Ще дві години до світанку. Розуміючи, що цієї ночі він так і не поспав і що делікатну місію успішно завершено, Пуаро згорнувся калачиком у кутку і заснув.

Коли він прокинувся, було о пів на десяту, і чоловік попрямував у вагон-ресторан у пошуках гарячої кави.

Там сиділа тільки одна відвідувачка, без сумніву, та молода англійка, про яку згадував провідник. Вона була висока, струнка, чорнява, років двадцяти восьми. У тому, як вона снідала та як звеліла офіціантові принести їй ще кави, відчувалась діловитість, яка вказувала на те, що ця панянка добре знає світ і звикла подорожувати. Вона була одягнена в темний дорожній костюм із тонкої тканини, що ідеально пасував до спеки в потягу.

Не знайшовши цікавішого заняття, мсьє Еркюль Пуаро непомітно спостерігав за пасажиркою.

¹ Дякую, мсьє (фр.).

У нього склалася думка, що це одна з тих молодих жінок, які без проблем подбають про себе, де б вони не перебували. Врівноважена та компетентна. Йому більше сподобалась строга правильність її рис та ніжна блідість шкіри. Сподобалась глянцева чорнява голівка з елегантними завитками та її очі — спокійні, сірі й незворушні. Однак, вирішив Пуаро, вона була надто компетентна, щоб назвати її *jolie femme*¹.

Згодом у вагон-ресторан увійшов другий пасажир. Високий чоловік віком сорока-п'ятдесяти років, худорлявий, засмаглий, злегка посивілий на скронях.

— Полковник з Індії, — промовив про себе Пуаро. Прибулий злегка вклонився дівчині.

— Доброго ранку, міс Дебенгем.

— Доброго ранку, полковнику Арбатнот.

Полковник стояв, поклавши руку на стілець поруч дівчини.

— Не заперечуєте? — запитав він.

— Звісно, ні. Сідайте.

— Ну, розумієте, за сніданком говорять небагато.

— Сподіваюся. Але я не кусаюся.

Полковник сів.

— Бой! — гукнув він офіцерським голосом і замовив яйця та каву.

Його погляд на мить затримався на Еркюлеві Пуаро, а потім байдуже рушив далі. Пуаро, який безпомилково

¹ Красива жінка (*фр.*).

читав думки англійців, знав, що той чоловік собі подумав: «Просто якийсь клятий іноземець».

Вірні своїй національності, англійці були не надто говіркими. Вони обмінялися кількома короткими фразами, і незабаром дівчина встала та пішла у своє купе.

Під час обіду ті двійко знову сіли за один стіл і знову повністю ігнорували присутність третього пасажира. Розмова стала жвавішою, ніж за сніданком. Полковник Арбатнот говорив про Пенджаб та іноді розпитував дівчину про Багдад, де вона, як з'ясувалося, працювала гувернанткою. У ході бесіди вони виявили, що мають спільних друзів, що одразу ж зробило їхні стосунки привітнішими й теплішими. Вони обговорювали старого Томмі Якогось-то та Джеррі Якогось-ще. Полковник поцікавився, чи їде вона просто в Англію, чи зупиниться в Стамбулі.

— Ні, прямісінько в Англію.

— Шкода, правда?

— Я вже їхала цим маршрутом два роки тому, і тоді провела в Стамбулі три дні.

— А, розумію. Ну, мушу зізнатися, що дуже радий це чути, адже я також їду в Англію.

Сказавши це, він незграбно вклонився, ледь почервонівши.

«А наш полковник залюбливий, — подумав Еркюль Пуаро звеселівши. — У потягу це так само небезпечно, як і під час морської подорожі!»

Міс Дебенгем байдуже відповіла, що це було б дуже мило. Її манери були стриманіші.

Пуаро помітив, що полковник провів її до купе. Незабаром потяг проїжджав повз величні краєвиди Тавру. Коли ця пара стояла поруч, дивлячись униз, на Кілікійські ворота, дівчина раптом зітхнула. Пуаро, який був неподалік, почув її шепіт:

— Як тут гарно! Я хотіла б... Хотіла б...

— Прошу?

— Якби я могла насолоджуватися цим!

Арбатнот не відповів. Його квадратне підборіддя здавалося ще суворішим та напруженішим.

— Бог свідок, я хотів би, щоб ви не мали до цього стосунку! — сказав він згодом.

— Тс-с-с, будь ласка, тихіше.

— О! Усе гаразд. — Він роздратовано глянув у бік Пуаро. Потім продовжив: — Але мені не подобається те, що ви працюєте гувернанткою, змушені бути на побігеньках тиранічних матерів і їхніх набридливих баламутів.

Вона засміялася, наче на мить втратила самовладання.

— О! Ви не маєте так думати. Зацькована гувернантка — це міф. Запевняю вас, що це батьки мене бояться.

Вони більше не розмовляли. Арбатноту, напевно, було соромно за свій сплеск емоцій.

— Я був свідком дивної невеличкої комедії, — замислено сказав про себе Пуаро.

Він ще згадає цю думку пізніше.

Тієї ночі вони прибули на станцію Конья о пів на дванадцять. Пасажири-англійці зійшли з потяга розім'яти ноги й прогулювались туди-сюди засніженою платформою.

Мсьє Пуаро обмежився тим, що спостерігав за станційним шарварком через шибку. Проте через десять хвилин вирішив, що ковток свіжого повітря йому не завадить. Він ретельно підготувався до виходу, огорнувши себе кількома шарами пальт і кашне й натягнувши на своє охайне взуття калоші. У такому обмундируванні обережно зійшов на платформу та почав міряти кроками її довжину. У такий спосіб він дістався аж до локомотива.

Саме голоси підказали йому, що то за два розмиті силуети в притінку багажного вагона. Говорив Арбатнот:

— Мері...

Дівчина перервала його.

— Не зараз. Не зараз. Коли все закінчиться. Коли все буде позаду, тоді...

Мсьє Пуаро непомітно повернувся. Він був вражений.

Він ледь упізнав розважливий діловий голос міс Дебенгем.

— Цікаво, — пробурмотів він сам до себе.

Наступного дня він став міркувати, чи вони була не посварилися. Вони майже не розмовляли одне з одним. Пуаро подумав, що дівчина начебто засмучена. Під її очима з'явилися темні кола.

Близько о пів на третю пополудні потяг зупинився. Голови повисовувалися з вікон. Кілька чоловіків зосредилися збоку колії і, нахилившись уперед, щось показували під вагоном-рестораном.

Пуаро висунувся з вікна й запитав провідника, що проходив повз. Чоловік відповів, Пуаро відсмикнув голо-

ву і, повертаючись, ледь не зіштовхнувся з Мері Дебенгем, яка стояла в нього за спиною.

— Що відбувається? — запитала вона французькою, ніби задихаючись. — Чому ми стоїмо?

— Нічого, мадемуазель. Щось спалахнуло під вагоном-рестораном. Нічого серйозного. Вогонь погасили. Тепер лагодять пошкодження. Запевняю вас, жодної небезпеки немає.

Вона зробила невеликий різкий жест, начебто відмахнулась від самої думки про небезпеку, як від чогось зовсім неважливого.

— Так, так, я розумію. Але ж *час!*

— Час?

— Так, ми ж затримаємося.

— Можливо, — сказав Пуаро.

— Але ми не можемо дозволити собі затриматися! Цей потяг має прибути о 6:55, а ще потрібно перетнути Босфор, щоб устигнути на експрес «Симплон-Схід» о дев'ятій. Якщо ми на годину чи дві затримаємося, то не встигнемо на пором.

— Так, це можливо... — відзначив Пуаро.

Він дивився на неї з цікавістю. Рука, що трималася за віконну перекладину, злегка тремтіла, як і її уста.

— Чи настільки це для вас важливо, мадемуазель? — запитав він.

— Так. Так, важливо. Я... Я мушу встигнути на той потяг.

Вона повернулась і пішла коридором, щоб приєднатися до полковника Арбатнота.

Її стривоженість була марною. Через десять хвилин потяг рушив далі. У Хайдарпаша він прибув із п'ятихвилинним запізненням, надолуживши час.

Босфор того дня був неспокійний, тому Пуаро не дуже добре переніс переправу. Він відділився від попутників і більше їх не бачив.

Прибувши до Галатського мосту, він попрямував до готелю «Токатліан».

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

У готелі «Токатліан»

У «Токатліані» Еркюль Пуаро попросив номер з окремою ванною кімнатою. Тоді підійшов до порт'є і запитав, чи немає для нього листів.

На нього чекали три листи й телеграма. Пуаро злегка підняв брови, побачивши телеграму. Він не очікував її.

Як завжди, акуратно і неквапливо він відкрив телеграму. На папері виділялися надруковані слова: «Події у справі Касснера розвиваються саме так, як ви й передбачили. Будь ласка, негайно повертайтеся».

— *Voilà ce qui est embêtant*¹, — сердито пробурмотів Пуаро. Він зиркнув на годинник. — Маю сьогодні виїха-

¹ А це вже дратує (*фр.*).

ти, — пояснив він порт'є. — О котрій годині вирушає експрес «Симплон-Схід»?

— О дев'ятій годині, мсьє.

— Можете замовити мені спальний вагон?

— Звичайно, мсьє. У цю пору року з цим немає жодних труднощів. Потяги ходять майже порожні. Перший чи другий клас?

— Перший.

— *Très bien*¹, мсьє. Куди ви їдете?

— До Лондона.

— *Bien*, мсьє. Я куплю вам квиток до Лондона і резервую купе в спальному вагоні Стамбул—Кале.

Пуаро знову подивився на годинник. За десять восьма.

— У мене є час повечеряти?

— Авжеж, мсьє.

Маленький бельгієць кивнув. Він поспішив скасувати замовлення номеру, а потім пішов коридором до ресторану.

Коли робив замовлення офіціанту, відчув на своєму плечі руку.

— О! *Mon vieux*!² Який несподіваний сюрприз! — сказав голос позаду нього.

Власником голосу був низенький кремезний підстаркуватий чоловік із коротко стриженим волоссям. Він задоволено всміхався.

Пуаро підхопився.

¹ Чудово (*фр.*).

² Старий (*фр.*).